

Helsinki'nin Birinci Yılında Türkiye-AB İlişkileri^(*)

O. Faruk LOĞOĞLU ^(**)

Füsun Çiçekoğlu ORALALP- Değerli konuklar, Mülkiyeliler Birliği'nin geleneksel Çarşamba Söyleşileri'nde bugün, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığının kabul edildiği Helsinki Zirvesi'nin birinci yıldönümünde bu sürecin değerlendirmesini bize Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Sayın Faruk Loğoğlu yapacak. Kendisine davetimizi kabul edip, gelme lütfunda bulunduğu için teşekkür ediyoruz.

Sayın Faruk Loğoğlu Tarsus Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra ABD'nde Brandeis Üniversitesi'nde Siyasal Bilgilerde lisans öğrenimini yapmış ve Princeton Üniversitesi'nde master ve doktora öğrenimini tamamlamış. Meslek yaşamındaki bazı görevlerini de burada zikretmek istiyorum. İlk yurtdışı görevlerinden birisi olarak, 1973-1976 yılları arasında Brüksel'de Avrupa Ekonomik Topluluğu Daimi Temsilciliği'nin İkinci Kâtipliği ve Başkâtipliğinde bulunmuş. 1989-1993 yılları arasında İkili Siyasi İşler (Kıbrıs-Yunanistan) Genel Müdür Yardımcılığından sonra 1993-1996 yılları arasında Danimarka Büyükelçiliği'nde Büyükelçi olarak, 1996-1998 yılları arasında da

---

(*) Mülkiyeliler Birliği'nce 13 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen ve Mülkiyeliler Birliği Genel Başkanı Sayın Füsün Çiçekoğlu Oralalp tarafından yönetilen Çarşamba Söyleşisi'nin bant çözümleridir. Bant çözümleri Sayın Loğoğlu tarafından gözden geçirilmiştir.

(**) Büyükelçi-Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı.

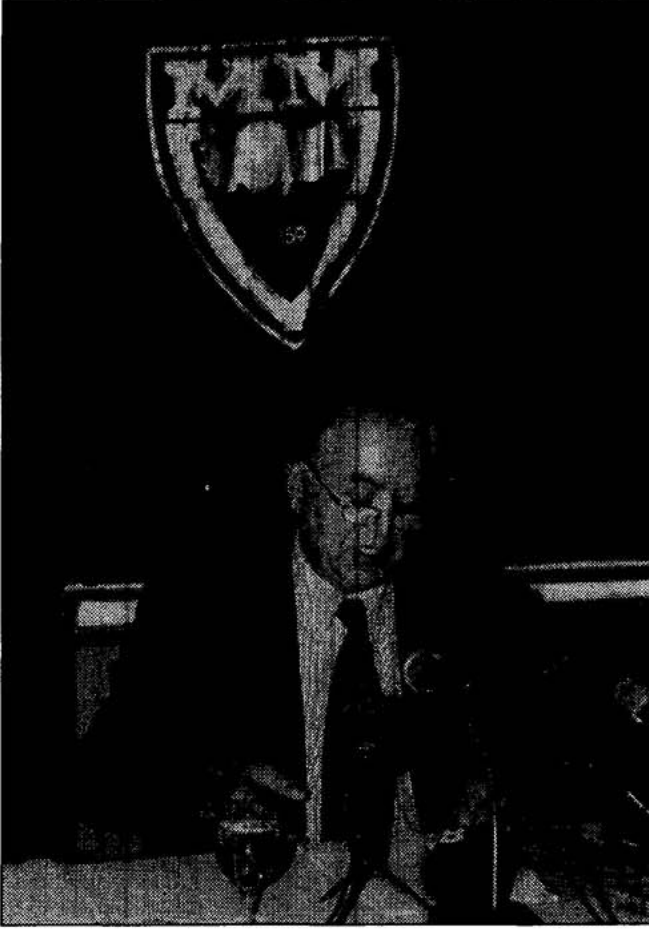
Bakü'de Büyükelçi olarak görev yapan Sayın Loğoğlu, 1998-2000 arasında Dışişleri Bakanlığı'nda Büyükelçi olarak Müsteşar Yardımcılığı'nda bulunmuş; halen Dışişleri Bakanlığı'nda Müsteşarlık görevini sürdürüyor.

Değerli Konuklar,

Helsinki Zirvesi'nden sonra, Türkiye için yeni bir dönem başladı; Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri adaylık perspektifinde tanımlanıyor. Aslında Türkiye için Ankara Antlaşması'nın 28. maddesinde çizilmiş olan hukuki çerçeve, otuz yedi yıl sonra siyasi kararlılık zeminine oturmuş oldu. Nice Zirvesi'nden sonra Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde yeni tartışmalara yol açan gelişmeler yaşandı.

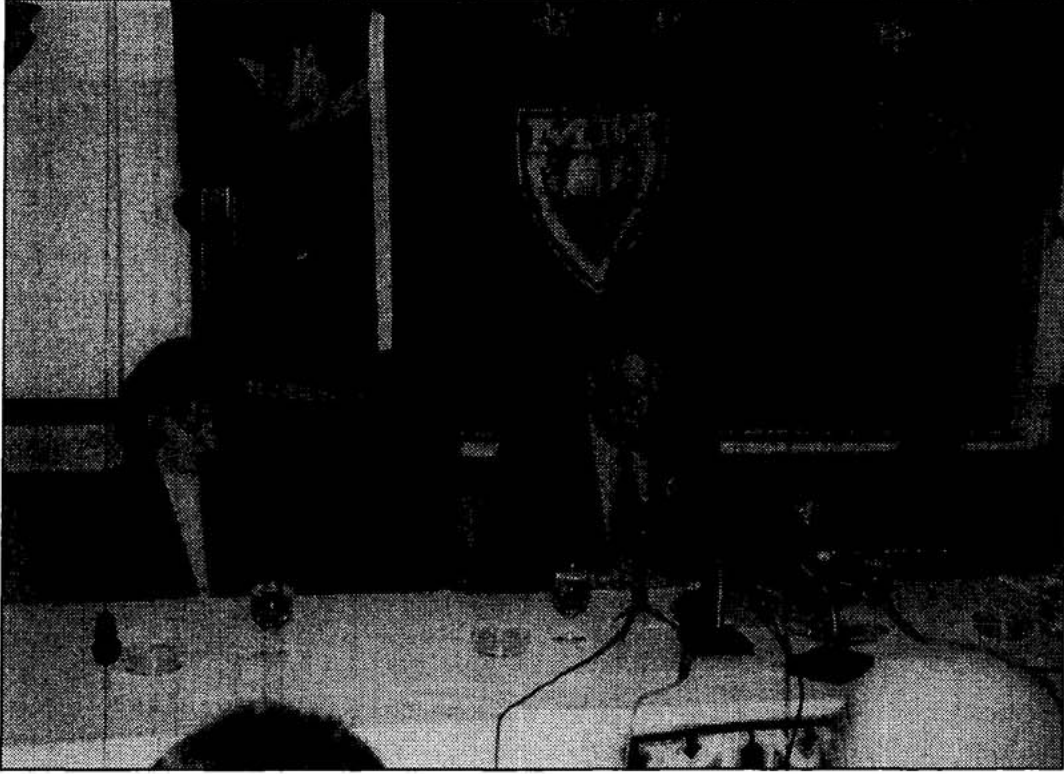
Şimdi, Sayın Loğoğlu'nu bu konudaki değerli bilgilerinden bizi yararlandırmak üzere buraya davet ediyoruz.

O. Faruk LOĞOĞLU - Sayın Başkan değerli konuklar; önce bir itirafla

başlamak istiyorum: Mülkiyeli değilim; ama mülkiyeli olmanın ne kadar büyük bir ayrıcalık, ne kadar büyük bir şeref kaynağı olduğunu da, bu vatanın bir evladı olarak gayet iyi biliyorum. Bakanlığımızın her yıl açtığı sınavlarla Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının Bakanlığımız camiasına katıldıklarını hepimiz biliyoruz.

Dışişleri Bakanlığı'nın Türk devlet sistemi içerisinde bu kadar parlamasının, bu kadar sağlam kalabilmesinin sebebi,

mesai arkadaşlarımın halihazırda büyük bir çoğunluğunu Mülkiyelilerin oluşturmasıdır diye düşünüyorum. Mülkiyeliler Birliği ise, başta kamu sektörü olmak üzere her alanda yetkin uzmanlar yetiştiren bu bilim yuvasının mezunlarını biraraya getiren bir kurum olduğundan, Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda katkıda bulunan her kesimin burada temsil edildiğine inanıyorum.

Konumuz Türkiye-AB ilişkileri. Vaktimizin ne kadar olduğunu kestiremiyorum; ama metne bağlı olarak bir süre konuşmak istiyorum. Genelde irticailen konuşmayı tercih eden bir insanım; fakat söyleyecek çok şey ve değerli basın mensuplarının buradaki mevcudiyetini de bildiğim için, bazı unsurlar da hassas olduğu için, önce yazılı metinden konuşacağım, sonra soru-cevap bölümünde istediğiniz konuyu, istediğiniz kadar birlikte açmaya çalışabiliriz.

Türkiye'nin en önemli önceliklerinden biri olan Avrupa Birliği'ne adaylığımız konusundaki görüş ve düşüncelerimi, bu gerçekten güzide camia ile paylaşma imkânı verdiği için, Mülkiyeliler Birliği Yönetimine teşekkür ederim.

Değerli konuklar,

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan AB devlet ve hükümet başkanları zirvesi, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde önemli dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Tam üyeliğe adaylığımızın tesciliyle birlikte Avrupa Birliği ile uzun bir geçmişi bulunan ilişkilerimizde yeni bir dönem başlamıştır. Avrupa Birliği ile 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşması’yla başlayan ortaklık ilişkilerimizin 40 yıla yaklaşan iniş-çıkışlarla dolu tarihi, tam üyelik hedefimizde bize engin deneyimler sağlamıştır. Bu bakımdan, önümüzdeki dönemle ilgili görüşlerimi aktarmadan önce, AB ile ilişkilerimizin gelişimine kısaca değinmek istiyorum.

Avrupa bütünleşme hareketinin arka planında, İkinci Dünya Savaşı ertesinde Avrupa’da kutuplaşmaya varan siyasal ve ideolojik bölünme ve çatışmaya dayalı geleneksel politikalara tepki temeline dayanan güçlü bir felsefe vardır.

Birey olarak insan, insanların oluşturduğu toplumlar ve bu toplumların demokratik kurallar bağlamında seçecekleri yönetimler, bu felsefenin temel dayanağını ve Avrupa bütünleşme sürecinin güvencesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler gibi kavramlar Avrupa Birliği’nin felsefi temeli ve üyelik kriterlerinin alfabesidir.

Yüzyıllar boyu Avrupa coğrafyasını ve bazen karşı saflarda bulunsa da tarihini paylaşmış olan, Tanzimat’tan bu yana çağdaş uygarlık düzeyine yönelimini Cumhuriyet’le taçlandırmış bulunan Türkiye’nin Avrupa bütünleşme hareketi içinde yer alması, bu temel felsefenin de doğal bir sonucudur. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan bu yana çağdaşlaşmayı kendisine temel ilke edinmiş, çağdaşlaşmayı simgeleyen Avrupa kuruluşlarının içinde yer almıştır. Avrupa Konseyi, OECD ve NATO gibi Avrupa merkezli siyasal, ekonomik ve askeri oluşumların üyesi olmuş, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile tam üyeliği hedefleyen bir ortaklık ilişkisi kurmuştur. Ancak, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkileri kolay olmamış, çeşitli nedenlerle inişli-çıkışlı bir seyir izlemiş ve tam üyelik hedefine öngörülen sürede varamamıştır.

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde meydana gelen tıkanıklıklarda; 70’li yıllarda yaşadığımız ekonomik sıkıntılar, 80’li yıllardan bu yana hem Yunan faktörü, hem terör sorunu, 90’lı yıllarda ise Avrupa’nın yapısında meydana gelen değişiklikler rol oynamıştır.

Sovyetler Birliği'nin 1990'ların başında çöküşünden sonra ortaya çıkan yeni dünya düzeninde AB de kendine düşen rolü üstlenmiştir. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin tam üyelik başvurularının kabul edilmesine dair ilke kararı bunun sonucudur. Anılan ülkelerin başka bir sistemden gelmekte olmaları, siyasi-ekonomik açılardan geri konumda bulunmaları, kararın alınmasına engel teşkil etmemiştir. Bu bağlamda, kararın siyasi içerikli olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bununla birlikte, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Avrupa'nın temel kurumları içerisinde yer alan ve bu felsefeyle uyumlu olarak AB'ne tam üyelik, temel dış politika hedefleri arasında yer alan Türkiye, anılan ülkeleri kapsayan genişleme kararının alındığı 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde ayrımcı bir muameleye tabi tutulmuştur. Türkiye, aday yapılmak için tam üyelik şartlarına uymak yükümlülüğüyle karşı karşıya bırakılmıştır. Bunun üzerine, Türk hükümeti 14 Aralık 1997 tarihli açıklamasıyla, ülkemize yönelik ayrımcı muamele sürdükçe, AB'nin ön şart olarak ileri sürdüğü alanlarda siyasi diyaloga girmeyeceğimizi bildirmiştir. Bu tutum, Türkiye-AB ilişkilerinin hedefinden saptırılmasına yönelik bir politika olarak değil, ilişkilerde gözetilmesi gereken ilkelere dikkat çeken ve karşı tarafı hatalarını düzeltmeye davet eden bir çağrı niteliğinde idi. Nitekim, ön şart olarak dayatılmak istenen koşullar dışında ilişkilerimiz normal mecrasında sürdürülmüştür.

Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'ye karşı takınılan ayrımcı tutumun, ne Avrupa Birliği'nin, ne de Yunanistan'ın beklentileri açısından yararlı olduğu görülmüştür. bu husus, Türk toplumunda Avrupa karşıtı görüşlere güç kazandırırken, Avrupa Birliği ile ilişkileri onarılması güç bir istikamete götürmüş, doğal olarak Türk-Yunan sorunlarının çözümü yönünde de herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. esasen, AB, bu temel hatayı, Lüksemburg Zirvesi'nden çok önce, 1995 yılında, ortaklık ilişkilerimizin doğal bir sonucu olan Gümrük Birliği kararı alınırken de yapmış, Gümrük Birliği kapsamında öngörülmüş bulunan mali yardımlar Yunan vetosuna takılmıştır.

Bütünleşme hareketinin temel felsefesini benimseyememiş ve Avrupa Birliği'ni Hıristiyan kültürünün bir parçası olarak görme yanılığısına düşmüş bazı Avrupalı politikacılar, Gümrük Birliği'ni ilişkilerimizin son durağı olarak algılamış ve Yunanistan'ın engellemelerinin ardına sığınmışlardır. Bunun sonucu, Avrupa Birliği'nin gelecekteki genişlemesinde Türkiye'ye üyelik perspektifi verilmezken, Güney Kıbrıs Rum yönetimiyle, uluslararası antlaş-

malara aykırı biçimde üyelik müzakereleri açılmıştır. Sonuçta, Lüksemburg Zirvesi sonrasındaki dönem, Avrupa Birliği ile siyasi ilişkilerimizin tarihinin belki de en durgun dönemlerinden biri olmuştur.

Genelde bakıldığında, AB, Lüksemburg'da yaptığı hatanın bilincine kısa sürede varmış ve bundan dönüş imkanlarını her vesileyle gündeme getirmiş, bu çerçevede, Haziran 1998 Cardiff Zirvesi'nde adaylığımızı zımninden de olsa benimseyen açık sinyaller vermiştir.

Ancak maalesef, Cardiff Zirvesi'ni izleyen dönemde Türkiye için tasarlanan adaylığın aslında sanal olduğu ortaya çıkmıştır. Bunda özellikle Almanya'nın o dönemdeki hükümetinin tutumunun önemli bir payı bulunmaktadır. Yunanistan'ın vetolarının da tabiatıyla unutulmaması gerekmektedir.

Almanya'daki iktidar değişimi, bu ülkenin tutumunu yumuşatmış ve adaylığımıza bakış açısını kültürel farklılıklara değil, Kopenhag Kriterleri'ne yönlendirmiştir. Başbakan Sayın Bülent Ecevit'in 26 Mayıs 1999 tarihinde Şansölye Schröder'e yazdığı ve bu anlayışı yansıtan mektup ile Şansölye'nin buna cevabi mektubu, Helsinki Zirvesi kararına giden yolun başlangıcını oluşturmuştur.

Helsinki zirvesi öncesinde bu çabaların sonucu olarak Yunanistan dışındaki üye ülkelerin adaylığımıza mutabakatları kesinleştirilmiştir. Yunanistan da Öcalan olayında malum utanç verici duruma düşmüş, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde 2 yıldır bir ilerleme sağlanamadığı için tutumunu gözden geçirmek durumunda kalmıştır. Sonuçta, Zirve'de adaylığımız bu kere siyasi açıdan teyit edilmiştir. Bir başka deyişle, hukuki zeminde zaten yadsınamayan, ancak siyasi irade oluşmadığı için hayata gerçek anlamda geçirilemeyen adaylığımız, artık her yönden kesinleşmiştir.

Helsinki Zirvesi'nde AB'ne adaylığımızın tescil ve ilan edilmesiyle varılan sonuç, hem Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren yüzünü Batı'ya çeviren ve Batı'nın tüm temel kurumları içerisinde yer almayı temel dış politika hedefi olarak saptayan ülkemiz, hem de bölge istikrarı açısından önemli bir kazanç olmuştur. Zirve'de Türkiye'nin, diğer aday ülkelerle eşit koşullarda tam üyelik adayı ilan edilmesi, her şeyden önce, Lüksemburg'da ülkemize karşı izlenen ayırıcı politikanın yanlışlığını da açık biçimde ortaya koymuştur. Tabiatıyla Helsinki'de bu sonucun alınmasında, Yunanistan dahil 15 üye ülkenin akılcı bir tutum içine girmeleri ve gelecekte Türkiye ile ilişki-

rini karşılıklı çıkarlar doğrultusunda şekillendirme anlayışını geliştirmeleri esas etken olmuştur.

AB ile geçmişte zaman zaman hasım, rakip veya en azından üçüncü ülke sıfatıyla sürdürdüğümüz ilişkiler artık sağlam bir zeminde gelişmektedir. Adaylık statümüzün tescili mutlu bir son değil, bir başlangıçtır. Kaldı ki, üyelik salt bir tutku değil, müreffeh bir Türkiye hedefi için bir araçtır.

Bu çerçevede, AB ile ilişkilerimizin, önümüzdeki dönemde üyeliğe hazırlık doğrultusunda girdiği olumlu mecra çerçevesinde, üyelik kriterlerini yerine getirmek durumunda olduğumuzun bilincindeyiz. Kopenhag Kriterleri olarak adlandırılan bu değerler esasen ülkemizin de Batı'nın bir parçası olarak paylaştığı ilkelere. Çoğulcu demokrasiyi, laikliği ve hukukun üstünlüğünü her şeyin üstünde tutan Türkiye'nin, Kopenhag Kriterlerini karşılması, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler alanındaki atılımlara ivme verecektir.

AB olmasa da Türkiye kendi halkı için bu adımları atmak durumundadır ve atmaktadır. Tabiatıyla, burada sorumluluğun önemli bir bölümünün Türkiye'ye düştüğünün bilincinde olmakla birlikte, AB'nin de hassasiyetlerimizi ve görüşlerimizi dikkatle değerlendirmesini beklemenin de doğal olduğunu düşünüyoruz.

Türkiye-AB ilişkilerinde Helsinki Zirvesi'nin ardından yaşanan bir diğer aşama, AB Komisyonu tarafından, diğer aday ülkeler için zamanında açıklanacağı gibi, ülkemiz için de 8 Kasım 2000 tarihinde açıklanan "Katılım Ortaklığı Belgesi" olmuştur. Belge, adaylık sürecinde ülkemizin AB müktesebatına uyum sağlamak amacıyla her alanda neler yapması gerektiğini, orta ve kısa vadeli hedefler olarak belirleyen bir strateji ortaya koymaktadır.

Esasen, siyasi ölçütler kapsamında Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan pek çok unsur ulusça yadırgayacağımız veya uygulayamayacağımız nitelikte değildir. Zaten biz Aralık 1999'da, Helsinki Zirve toplantısında adaylığımızla ilgili karar oluştururken, neleri kabul edip edemeyeceğimizi bütün açıklığıyla belirtmiştik. Avrupa Birliği'nin yetkilileri de bunları olumlu karşıladıklarını, gece geç saatte Ankara'ya kadar gelerek belirtmişlerdi. Ayrıca, dönem başkanı sıfatıyla Finlandiya Başbakanı Sayın Lipponen'in yazdığı mektupta bu hususlar bir kez daha teyid edilmişti.

Belgenin ilk taslak metninde, Kıbrıs konusunun Helsinki Zirvesi sonuçlarındaki ifadelerin ötesine geçtiğinin ve kısa vadeli ölçütler bölümüne konulduğunun görülmesi üzerine, Türkiye'nin, Kıbrıs meselesine çözüm bulma arayışları ile AB adaylığımız arasında bir bağlantı kurulmasını hiçbir zaman kabul etmediği, bu bağlamda kendisini sadece Helsinki Zirve sonuçları ve bu sonuçların kabulüne ilişkin Türkiye ile AB arasındaki yazışmalar ve görüşmeler ışığında bağlı saymaya devam ettiği Bakanlığımız, hükümetimiz ve Sayın Başbakanımız tarafından yapılan açıklamalarla açıkça bildirilmiştir. Bilahare, Yunanistan'ın Ege sorunlarını belgede orta vadeli ölçütler bölümüne konulması yönündeki gayretlerine de tarafımızdan haklı olarak tepki gösterilmiştir.

Sonuçta 4 Aralık 2000 tarihinde Brüksel'de toplanan AB Genel İşler Konseyi'nde sağlanan uzlaşıyla, Kıbrıs ve Ege konularında duyarlılığımızı dikkate alınarak Helsinki Zirvesi sonuçları içinde kalınmıştır. Önümüzdeki yılın ilk çeyreğinde, katılım ortaklığı belgesinin mali zeminini oluşturacak Çerçeve Yönetmeliğin de Avrupa Parlamentosu'na kabul edilmesi ve bilahare katılım ortaklığı belgesi ile birlikte yine AB'nin Genel İşler Konseyi'nde onaylanması beklenmektedir.

Diğer taraftan Avrupa Parlamentosu ile ilişkilerimize de değinmek istiyorum. AB kurumları ile ve özellikle Avrupa Parlamentosu ile ilişkilerimizin geliştirilmesine önem atfetmekteyiz. Zira, Türkiye-Avrupa Parlamentosu ilişkilerinde, Avrupa Parlamentosu'ndaki eksik bilgi ve yanlış değerlendirmelerden kaynaklanan bazı sorunlar ve kopukluklar yaşanmaktadır.

Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye-AB ilişkilerine katkı sağlamak yönünde gerekli ve yeterli çabayı gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Bu noktada, son olarak Avrupa Parlamentosu'nun 15 Kasım 2000 tarihli Genel Kurul oturumunda, ülkemizin AB üyeliği yönünde kaydettiği gelişmelere ilişkin olarak kabul ettiği Morillon Raporu'na değinmek gerekir. Rapor'da, bazı doğru yaklaşımlar bulunmakla birlikte, "Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerlerini çekmesine", sözde "Kürt sorununa çözüm getirmesine" ve sonradan eklenen sözde "Ermeni Soykırımına" yönelik talihsiz ifadeler de yer almıştır.

Türkiye-AB ilişkilerinde Kopenhag Kriterleri'nin çerçevesinin dışına çıkılmaması gerektiği ve Helsinki sonuçlarının ötesinde bir yaklaşımın tarafımızdan kabul edilemeyeceği çeşitli kereler açıklanmış olmakla beraber, Mo-

rillon Raporu üzerine bu hususun altının da bir kez daha önemle çizilmesi gereği duyulmuştur.

Türkiye-AB ilişkilerinde önemli bir görev üstlenen Avrupa Parlamentosu'nun ilişkilere gerekli katkıyı sağlayabilmek amacıyla, ülkelerin tarih ve kültürleri konusunda karar almak ve yargıda bulunmak yerine, gerçek tarihi verilere dayanan yapıcı gözlemlerde bulunması ve bu yönde objektif kararlar alması kuşkusuz her bakımdan daha fazla amaca yönelik ve faydalı olacaktır.

Konuşmamın son bölümünde, önümüzdeki dönemde beklentilerimizden söz etmek istiyorum. Katılma Süreci'nin, kapsamlı ve teknik çalışmalar kadar, siyasi hazırlığa da ihtiyaç gösterdiği bilinmektedir. AB ile katılma müzakerelerinin başlatılabilmesi Kopenhag Kriterleri'nin esas itibariyle yerine getirilmiş olmasına bağlıdır. Türkiye'nin, Kopenhag Kriterleri'nin ekonomik boyutu itibariyle önemli bir avantaja ve deneyime sahip olduğu bir gerçektir. Gerçekten, dördüncü yılını tamamlayan Gümrük Birliği dolayısıyla Türkiye topluluk müktesebatına uyum çalışmalarını büyük ölçüde ve başarıyla tamamlayabilmiştir. Gümrük Birliği kapsamında AB'nin mali yükümlülüklerini hala yerine getirmemiş olmasına karşın Türkiye'nin rekabet gücünü ortaya koymuş olması da önemli bir faktördür. Öte yandan, özellikle son bir yıldır gerçekleştirilen reform çalışmalarının ışığında, ülkemizin en zor sorunların dahi üstesinden gelebileceğinden kuşku duymamak gerekir. Tabiatıyla bu süreçte, Türkiye tarafından kaydedilen gelişmelerin AB tarafından layıkıyla değerlendirilmesini bekliyoruz.

Üyelik hedefine varabilmemiz kuşkusuz çok daha yoğun ve çok daha etkin bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu doğrultuda sadece hükümetlerin değil, toplumumuzun her kesiminin üzerine düşen görevler vardır. Bu süreçte, AB ile Türkiye arasında olası sorunların ancak karşılıklı ve yoğun bir siyasi ve teknik diyalogla, olumlu yönde çözüme kavuşturulması mümkün olabilecektir. İlişkiler ancak bu şekilde önümüzdeki dönemde her iki tarafa da yarar sağlayabilecektir.

Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olmayı kendisi istemiştir ve bunu gerçekleştirecek irade ve kapasiteye sahiptir. 21. yüzyılda Avrupa Birliği'nin daha güçlü ve bütünleşmiş olduğunu göreceğiz. Çünkü Türkiye AB içinde, AB'nin itici güçlerinden biri haline gelecektir.

Bu kadar dikkatle dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum ve burada son veriyorum, soru olursa, onları da cevaplandırmaya hazırım.

Fusun ÇİÇEKOĞLU- Bu son derece kapsamlı ve aydınlatıcı bilgiler için, Mülkiyeliler Birliği adına Sayın Müsteşara teşekkür ediyoruz. Hemen sorulara geçebiliriz.

Salondan- Efendim süreçle ilgili bir soru soracağım; ister istemez gazeteci sorusu olacak. Bilindiği gibi, Ulusal Program dün Liderler Zirvesi'nde görüşüldü. Programın Aralık sonunda açıklanması beklenirken bir erteleme oldu. Kesin olmamakla beraber Ocak ayının sonunda açıklanması bekleniyor. Basında ertelemenin, Avrupa Birliği'nin Nice Zirvesi'nde Türkiye'yi genişleme süreci dışında bırakmasına, Ankara'nın yanıtı olduğu yönünde haberler çıktı; bunu nasıl yorumluyorsunuz? Bu erteleme, gerçekten Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne bir yanıtı mıdır? Bu konuda, Dışişleri Bakanlığı'nın dışında gelişen olaylar da var mı?

O. Faruk LOĞOĞLU- Soruyu cevaplandırmaya çalışacağım. Yalnız, bu ortamın bir basın toplantısı olmadığını masumane bir şekilde hatırlatmakla devam edeceğim. Türkiye'nin ulusal programını geciktirmesi veya Nice'de alınan kararlara Türkiye'nin bu yoldan cevap vermesi gibi bir durum söz konusu değil. Ulusal Programın hazırlanıp ilan edilmesi bakımından da belli bir takvim yoktu. Ne Avrupa Birliği'nin "Bu konuda şu tarihe kadar ulusal programınızı sunun" diye bir beklentisi vardır, ne de Türkiye'nin kendiliğinden "Şu tarihe kadar biz bunu hazırlayıp, sunalım" şeklinde bir kararı vardı. Türkiye'nin ulusal programın açıklanma tarihine ilişkin bir kararı yoktu. Bu itibarla her şey kendi normal ritmi içinde devam etmektedir. Katılım Ortaklığı Belgesi'nin çıkması gerekiyordu, bunun için Nice Zirvesi'nin bitmesini beklemek gerekiyordu. O aşamaları geride bıraktığımız anda, hükümet yüksek seviyede bir toplantı yaparak, Katılım Ortaklığı Belgesi'ne bakmıştır. Ulusal programı hazırlamakla görevli Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ne, dün başına yansıyan haberlerden de anlaşılacağı üzere, bu hazırlığı yapması için bir talimat verilmiştir. Yine yapılan açıklamaya göre, Ocak ayı ortalarına kadar bu hazırlığın tamamlanması ve ulusal programın hükümete sunulması beklenmektedir; bir geciktirme yoktur. Adaylık süreci her iki kanalda da; hem Avrupa Birliği kanalında, hem Türkiye kanalında, olması gerektiği gibi ilerlemektedir.

Füsün ÇİÇEKOĞLU- Benim yapmam gereken bir hatırlatmayı yapmak zorunda bıraktığım için, Sayın Müsteşarımdan çok özür diliyorum. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Türkiye açısından hayati bir konuda konuştuğu için, gayet tabii, basının yoğun bir ilgisi var; ancak bunun bir basın toplantısı olmadığını da dikkate alalım ve soruları her kesimden gelecek sorulara cevap verilmesine olanak tanıyacak biçimde kısa tutmanızı rica ediyorum.

Salondan- Benim iki tane çok kısa sorum olacak: Birinci sorum; Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkilerinde Yunanistan faktörü olarak söz edilen bir faktör var, sizce bu ne kadar doğru? Yunanistan her istediğinde Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkilerine ket vuramıyor, dolayısıyla Yunanistan faktörünü ne derece objektif olarak değerlendirirsiniz?

İkinci soru da; Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi üyeliğe kabul etmesi, Avrupa Birliği'ne ne gibi yararlar sağlayacaktır? Teşekkür ediyorum.

O. Faruk LOĞOĞLU- Kısa, güzel sorular. Yunanistan elbette Avrupa Birliği denkleminde Türkiye bakımından önemli bir faktördür; ama tayin edici bir faktör değildir. En iyi haliyle veya en kötü haliyle, şimdiye kadar olduğu gibi geciktirici, tıkayıcı birtakım etkileri olmuştur; fakat neticede hem Yunanistan kendi menfaatleriyle ilgili yaptığı hesaplar neticesinde, hem de Avrupa Birliği'nin diğer üye ülkelerinin genel gidişatına ayak uydurmak suretiyle, Helsinki'de Türkiye'nin adaylığını, o da, kabul ve ilan etmiştir; ancak Yunanistan, her zaman önemli bir faktör olmaya devam edecektir; çünkü Yunanistan'a göre, Türkiye'yle arasındaki ikili sorunları -buna zaman zaman Kıbrıs'ı da dahil etmektedirler- Avrupa Birliği Üyesi sıfatıyla ve Avrupa Birliği vasıtasıyla, sanki kendi menfaatleri doğrultusunda daha çabuk, daha kolay çözülebilir gibi bir hesap içindedir. Bu itibarla, Türkiye'ye yönelik, bildiğiniz inişli-çıkışlı davranışlarını bundan sonra da sürdürmesini beklemek, Türkiye açısından en doğru muhasebe olacaktır.

İkinci sorunuz, benim şahsen önem verdiğim bir soru. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili olarak alınan karar, Türkiye için iyi bir karardır. Türkiye'nin önünü açan, Türkiye'nin uzun yıllardır çağdaşlaşma yolunda yaptığı tercihlerin günümüzdeki doruğunu oluşturan bir karar olması itibariyle Türkiye için iyi bir karardır; ama ben hep bunu Avrupalı meslektaşlarıma, Avrupalı çevrelere de söylüyorum; aslında Helsinki kararı, Avrupa Birliği için daha önemli, belki daha da iyi bir karardır; çünkü Türkiye ile Avrupa

Birliği'nin adaylık ve tam üyelik safhasında birbirine yapacağı katkılar; evet, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yapacağı önemli katkılar var; felsefi planda, siyasi planda, ekonomik planda, mali planda birçok açılardan Avrupa Birliği'nin yapacağı önemli katkılar var; fakat Türkiye'nin getireceği katkılar, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye getireceği katkılardan daha az değil. Mesela, hangi konularda, hangi alanlarda? Bana göre, önce güvenlik alanında Türkiye'nin getireceği katkılara bakmak lazım. Avrupa Birliği, Türkiye olmadan daha güvenli olamaz; çünkü Avrupa Birliği'ni rahatsız edecek bütün belli bağlı ihtilaflar, Türkiye'nin içinde bulunduğu, tam ortasında bulunduğu bölgelerle irtibatlıdır. Bu itibarla, Türkiye'nin katılması, bir defa Avrupa Birliği'ne daha fazla güvenlik getirecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması, Avrupa Birliği'ne daha fazla istikrar getirecektir. Hangi anlamda? Bir defa orada, kendi vatandaşımız olan milyonlarca insanımız var. Yine bizim gibi; özellikle İslam ülkelerinden gelme milyonlarca yabancı var. Avrupa Birliği'ne Türkiye'nin üyeliği, bu açıdan Avrupa Birliği'nin işlerini daha fazla kolaylaştıracak ve aralarında bulunan bu yabancı gruplarla daha iyi geçinmek, daha güzel geçinmek bakımından Avrupa Birliği'ni rahatlatıcı bir etki yapacaktır.

Üçüncüsü, Avrupa Birliği daha müreffeh bir hale gelecektir. Türkiye, dünyanın 16. büyük ekonomisine sahip ve yükselen 10 pazar arasında, Orta Asya ve Kafkasya Bölgesi'yle enerji nakil hatları vazifesi göreceği için, Avrupa'nın refahı bakımından da önemli bir faktör oluşturmaktadır. Daha bugünden bile Türkiye'nin dış ticaretinin çok önemli bir kısmı Avrupa Birliği Üyesi ülkelerle. Bu hem Türkiye bakımından geçerli, hem Avrupa Birliği bakımından geçerli; bunlar da küçümsenecek rakamlar değildir. Türkiye'nin daha fazla gelişeceğini, daha hızlı gelişeceğini de dikkate alırsak, demek ki Türkiye'nin üyeliği Avrupa'nın refahı bakımından da, ister ekonomik, ister ticari, ister enerji konuları, ister iletişim ve ulaşım bakımından Avrupa'nın refahına çok önemli girdiler getirecektir. Ayrıca, Avrupa Birliği bölgesel ve uluslararası planda yakalamaya çalıştığı önderlik rolüne, üye bir Türkiye ile daha çabuk ve daha kolay ulaşabilecektir; yani uluslararası politikada Avrupa Birliği'nin sesi, içerde Türkiye varsa daha güçlü olacaktır.

Son olarak; -belki en önemlisi bu- Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılması, Avrupa Birliği'nin manevi, felsefi ve ahlaki dokusunu güçlendirecek ve zenginleştirecektir. Diğer bir deyişle, Avrupa Birliği'nin bir Hıristiyan değer-

ler silsilesi değil, evrensel değerlere dayanan bir sistem oluşturduğu, Türkiye'nin oradaki üyeliğiyle sübüt bulmuş, delillenmiş bir gerçek olarak ortaya çıkacağı için, Avrupa zenginleşmiş olacak, felsefi ve moral planda daha güçlenmiş olacaktır. Özetlersek, daha fazla güvenlik, daha fazla istikrar, daha fazla refah, daha fazla otorite ve önderlik ve daha fazla felsefi ve moral güç; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı, Avrupa Birliği'ne bunları getirecektir.

Salondan- Yunanlı yetkililer ve muhalefet tarafından, şu anda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne müracaatı, Yunanistan açısından yakalanmış tarihi bir fırsat olarak değerlendiriliyor ve bu çerçevede, Yunan basınında sık sık: "Türkiye, Kıbrıs'tan askerlerini çekmediği sürece ve Ege'de Yunanistan aleyhine yayılcı politikalarından vazgeçmediği sürece, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine Yunanistan'ın hiçbir zaman müsaade etmeyeceği" ifade ediliyor; hatta, "buna müsaade edecek olan bir Yunanlı siyasi için bunun Yunanistan'da siyasi bir intihar olacağı" değerlendirmeleri yapılıyor. Bu çerçevede, Yunanistan bu tavrına devam ettiği sürece Türkiye ne yapabilir?

O. Faruk LOĞOĞLU- Tabii, Yunanistan'ın geleneksel çizgisi içinde bu işaret ettiğiniz unsurlar var; fakat Yunanistan'ın davranışlarına ve politikasına bir bütün olarak baktığımızda, söylemleri içerisinde bu savları dile getirmekle birlikte, bunun arkasında çok uzun süre duramayacaklarını düşünüyorum. Kıbrıs bakımından her şey olabilir; çözüm de olabilir; fakat bir şey olmaz, o da Kıbrıs Türk Halkının güvenliği ve Kıbrıs'ın Türkiye bakımından arz ettiği stratejik önem nedeniyle, oradaki garanti sistemi bozulamaz. Buna Türkiye, hiçbir şekilde, hiçbir koşul altında izin veremez. Kıbrıs'taki garanti düzeni ve Türkiye'nin oraya verdiği güvence hiçbir şekilde sulandırılmaz ve aşındırılmaz.

Bunu söyledikten sonra, "Avrupa Birliği'ne katılmayı unutalım" demek; hayır, öyle bir şey de yok. Kıbrıs konusu kendi kulvarında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetiminde, inişli-çıkışlı bir seyir takip ederek devam etmektedir; yani çözüm arayışları devam etmektedir. Bir gün, Kıbrıs Rum tarafı ve Yunanistan ve onlarla birlikte bu konuyla ilgilenen çevreler kemale erip, Ada'da bir çözümün, orada varolan iki eşit halk arasında ve onların kurdukları yönetimler, devletler arasında, bir anlaşma yoluyla çözümlenebileceğini anladıkları zaman, bu meseleye bir çözüm bulmak mümkün olacaktır. Dolayısıyla, "İlanihaye bu konuya çözüm bulmak mümkün değildir"

demek de doğru değil. Onun için, Kıbrıs'ta bir çözüm bulunduğu zaman birçok konu kendiliğinden hallolmuş olacaktır. Türk-Yunan konuları bakımından ise, unutmayın ki, son 1,5-2 yıldır Yunanistan ile Türkiye arasında önemli mesafeler kaydedildi, birçok anlaşmalar imzalandı. Devletten devlete ilişkilerin yanı sıra toplumlar arasındaki temaslar ve ilişkiler de alabildiğine yoğunlaştı; işadamları, turizm acenteleri, hükümet dışı kuruluşlar arasında, yerel yönetimler arasında birçok noktada giderek artan temaslar var. Bunlar sağlıklı şeyler; çünkü biz Türkiye olarak her zaman inanmışızdır ki, nasıl ki Türk Halkı Yunan Halkına ilke olarak bir düşmanlık, bir husumet beslemiyorsa, Yunan Halkı da Türkiye'ye bir düşmanlık ve husumet içinde değildir; bu şekilde büyümüşüzdür bu ülkede ve bu doğrudur. Şimdi görüyoruz ki, bu hakikaten böyledir. Yunanistan'ın takip ettiği husumet, düşmanlık politikası, daha ziyade siyasi sistemin bir tercihini yansıtmaktadır. Ben şuna inanıyorum: Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde zaman zaman geriye gidişler olacaktır, kaymalar olacaktır; çünkü Yunanistan'ın geleneksel tutkularından, reflekslerinden bu kadar kolay sıyrılması, kısa sürede sıyrılması mümkün değil, onun için zaman zaman kaymalar olacaktır; ama genel gidişat ileriye doğru olacaktır; yani Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler, son 1,5-2 yılda olduğu gibi, az az da olsa, çok mütevazı bir şekilde de olsa ileriye gidecektir.

Temel Ege sorunlarına gelince, bunun için Yunanistan'ın biraz daha kendine güveninin artması, bu konuyu Türkiye ile ele alabilecek konuma gelmesi gerekmektedir; Yunanistan henüz o konuma gelmemiştir, gelmesi için biz elimizden geleni yapıyoruz ve biraz daha sabırla beklememiz gerekecektir.

Salondan- Biraz önce, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılması anında ya da o süreçten sonra Avrupa Birliği'nin kazançlarını söylediniz, bunu söylerken de, Türkiye ekonomisine övgülerde buldunuz; ama Türkiye'nin kişi başına düşen milli geliri de, AB ile kıyaslandığında epeyce düşük. Bir de, nüfus yoğunluğu ya da çokluğu sorunu var ki, bunlar Avrupa Birliğine katılma sürecinde, Avrupa açısından sorun olabilir.

Bir de mali yardımlar sorunu var. Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin bölgesel anlamda kalkınma sorunları olduğu, kalkınma açısından uyumsuzlukları olduğu için mali yardımları özellikle yapmamaya çalıştığını düşünüyorum. Mali yardımları ben çok önemsiyorum; bu yardımlar olmazsa, herhalde AB'ne zor hazırlanabileceğimiz gibime geliyor.

İkincisi, Türk Dışişleri, ara-sıra bu ilişkilerde yetersiz kalabiliyor mu? Türkiye’de, Avrupa Birliği ile ilişkileri yönlendiren, geliştiren birtakım kuruluşlar vardır. Geçmişte Turgut Özal’ın döneminde ya da belli hükümetler zamanında Dışişleri’nin devre dışı kalabildiği görüldü. Bu konulardaki görüşleriniz nelerdir?

O. Faruk LOĞOĞLU- Tabii Helsinki’ye kadar Yunanistan’ın vetosu nedeniyle Türkiye’ye Avrupa Birliği’nin yapması gereken mali katkılar yapılamamıştı, yapılmamıştı veya çok mütevazı ölçüler içinde yapılmıştı. Adaylığımızın ilanından bu yana bir yıl geçti, şu saptamayı yapmak lazım: Avrupa Birliği hakikaten mali alanda yetersiz kalmıştır. Biz bunu kendilerine ısrarla ifade ediyoruz ve bu durumun düzeltilmesi için gerekli adımları atmalarını istediğimizi söylüyoruz; fakat şundan emin olun: Gündemde, bu önümüzdeki aylar içinde Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yapacağı mali yardımları düzenleyecek iki tane temel yönetmeliğin kabul edilmesi konusu var; bunların da, önümüzdeki Ocak, Şubat ve Mart ayları içinde tamamlanması gerekecek. Bunların tamamlanmasıyla birlikte, önümüzü görebileceğimiz 5-6 yıllık bir vade içinde Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yapması gereken mali katkılar yapılacaktır. Biz, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine hem geniş anlamda, hem dar anlamda karşılıklı bir ilişki olarak bakıyoruz; yani sadece Avrupa Birliği isteyen taraf, Türkiye yerine getiren taraf olarak bakmıyoruz. Avrupa Birliği’nin de Türkiye’ye karşı sorumlulukları var, bunları da onların yerine getirmesini istiyoruz, takip ediyoruz, eksik olan yerlerde de, bunlara dikkatlerini çekiyoruz. Mali yardımlar konusunda eksiklikler vardır, düzeltilmesi için gerekenleri yapmaya çalışıyoruz, düzeleceğini de şahsen umuyorum.

Salondan- Yunanistan vetosu engeli ya da sorunu da var; bunu da belirtmek gerek...

O. Faruk LOĞOĞLU- Bu hâlâ var; fakat bunları hem Yunanistan kendisi, kendini aşarak biraz azaltmak veya belki tamamen sıfırlamak noktasına gelecek. Her halükârda Avrupa Birliği seviyesinde, yönetmelik seviyesinde bağlandığı zaman, Yunanistan’ın veto yetkisinin anlamı, değeri eskisi kadar olmayacaktır; ama Yunanistan -en başta da soruldu- hep bir faktör olarak bu denklemin içinde yerini almaya devam edecektir.

Salondan- Sayın Müsteşarım, bir sorum daha vardı. Türk Dışişlerini, Türkiye’nin en güzel kurumlarından biri olarak görüyorum. Gerçekten Türk

Dışışleri Bakanlığı, benim görüşüme göre her zaman Türkiye'nin yüz akı olmuştur; ama bazen diplomasi nedense ortadan kaldırılabiliyor.

Dışışleri Bakanlığı -sadece Avrupa Birliği açısından demiyorum- bazen devre dışı ya da yetersiz kalabiliyor mu? Türkiye'de İktisadi Kalkınma Vakfı gibi belli kurumlar var ya da Türkiye'nin Avrupa Birliği nezdinde ilişki içinde olduğu lobileri var. Türk Dışışleri bunları kavrayabiliyor mu ya da belirli siyasi liderler, milletvekilleri sizi bazen -belki kaba bir deyim; ama- devre dışı bırakmak istiyorlar mı, siz bunlara kızıyor musunuz?

O. Faruk LOĞOĞLU- Sorunuzu anladım; önemli bir soru, şöyle cevap vereyim: Bir defa bugün Avrupa'da en popüler gündem maddesi hep Türkiye'dir. Dolayısıyla Türkiye genelde aranan bir ülke, hep gündemde olan bir ülkedir. Bu iyi mi, kötü mü, onu bilemiyorum; ama bu bir gerçek.

Dışışleri Bakanlığı olarak bizİM elimizde çok imkânlar var; devlet, hükümet, Dışışleri Bakanlığı'na birçok imkân sağlamıştır, biz de görevlerimiz çerçevesine olup-bitenleri her zaman takip etmeye çalışıyoruz. Her şeyi tam, yüzdeyüz oranında layıkıyla takip edebiliyor muyuz? O kadar iddialı konuşmam; ama bir şey yapmayız; kızmayız. Dışışleri Bakanlığı olarak kızmak yok, küsmek yok; çünkü bizim yaptığımız iş çok hassas; yani biz bazen, çevredeki bütün yanlış anlamalara rağmen doğruyu söylemeyi, hükümetin ve devletin önüne daima seçenekleri bütün çıplaklığıyla, bütün objektif unsurlarıyla birlikte koymayı temel ve vazgeçilmez görev telakki ederiz, bundan da gurur duyarız. Sempatik gelmeyebilir, zaman zaman yanlış anlamalara, eleştirilere yol açabilir. Basındaki arkadaşlara ben tekrar teşekkür ediyorum; eleştirilerini üzerimizden eksik etmesinler. Basında da görürsünüz, Dışışleri Bakanlığı'na çatmak, eleştirmek kolay; bundan gocunmuyoruz, eksikimiz varsa bunları tamamlamaya çalışıyoruz; ama bunları yaparken asla kızmıyoruz, onu tekrar söyleyeyim.

Salondan- Bu Katılım Ortaklığı Belgesi'nde itiraz ettiğimiz, kabul edemeyeceğimiz noktalar vardı. Yunanistan da bir bakıma, deyim yerindeyse bayram ediyor, gazetelerimiz, bakanlarımız, Türkiye'nin de memnun olduğunu söylüyor. Türkiye'yi memnun eden, sonradan konan noktalar neler, biz onları tam olarak öğrenemedik.

İkincisi, Nice'deki bu zirvede 2010 yılına kadar Türkiye dahil edilmedi, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz, bir de onu öğrenmek istiyorum. Zira Sayın

Başbakanımız “Helsinki’de adaylık kabul edildikten sonra birkaç yıl içinde gireceğimize inanıyorum” demişti. Şimdi, 2010 yılına kadar da kabul edilmedik, yakın vadede giremeyeceğimiz gibi bir izlenim doğuyor, siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

O. Faruk LOĞOĞLU- Birinci sorunuzun cevabı, Katılım Ortaklığı Belgesi bakımından Türkiye için ne değişti de, Türkiye memnuniyet belirtti? Başlangıçta Avrupa Birliği’nin yapmak istediği husus, önce Kıbrıs, sonra sınır anlaşmazlığı; yani Ege konularını Katılım Ortaklığı Belgesi’ne siyasi ölçütler, siyasi kriterler olarak yazmaktı. Biz buna karşı çıktık ve dedik ki, “Bu Helsinki sonuçlarına aykırı. Neden? Çünkü Helsinki sonuçlarında, evet Kıbrıs’a ve sınır anlaşmazlığı konularına atıf var; ama bu unsurlar siyasi ölçütler değil, geliştirilmiş siyasi diyalogun unsurları olarak Helsinki’de zikredilir. Onun için, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde aslında bunlara hiç atıf yapmamak en doğrusudur; ama illa atıf yapılacak ise, bunları siyasi kriter haline getiremezsin. Bunları, olsa olsa siyasi diyalogun unsurları olarak hatırlatabilirsin. Sonuçta, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde yapılan odur; yani Kıbrıs ve sınır anlaşmazlığı konularına siyasi kriter olarak değil, o bizi memnun eden taraf; ancak siyasi diyalogun unsurları olarak atıf yapılmıştır. Sanıyorum, eğer Yunanistan memnuniyet izhar ediyorsa, bu sebeple memnuniyet izhar ediyordur.

İkinci sorunuza gelince, “10 yıllık perspektif içinde Türkiye’nin adı geçmiyor, oysa biz bir-iki yıl içinde üye olmayı öngörüyor veya hedefliyor idik, ne yapılmalı” idi. Bu ikisi, birbirinin karşıtı olan unsurlar değil. Nice’de yapılan, bu 10 yıllık projeksiyonlar içinde 15+12 -Türkiye hariç 12; Türkiye ile birlikte 13’tür- ülkenin Avrupa Birliği kurumları bakımından projeksiyonu yapılmıştır, Türkiye’nin ismi geçmemektedir. “Bunu niçin böyle yaptınız?” diye sorduğumuzda, demişlerdir ki, “Türkiye’yle katılım müzakereleri başlamamıştır, onun için Türkiye’den bahsetmedik”. Ayrıca demişlerdir ki, “Türkiye’yi bu aşamada bütün o cesametiyle koysak, Nice Zirvesi belki hiç bitmeyebilirdi” Çünkü Konsey’de, Komisyon’da, Avrupa Parlamentosu’nda Türkiye’ye vereceği sandalye sayısı, herhalde Almanya’ya verilenle eşdeğerde olacaktı, belki o zaman tartışmalar daha da büyüyecekti. Üçüncü bir şey daha denilmiştir. “Türkiye’nin bu kapsam içinde zikredilmemiş olması, adaylığıyla ilgili bir husus değildir, adaylık statüsü olduğu gibi bakidir, onu ilgilendiren bir husus değildir”.

Denmeyen husus; -bunu da ben diyorum- Avrupa Birliği bunu çok daha zarif bir şekilde yapabilirdi. Çok daha akılcı bir yaklaşımla diyebilirdi ki,

“Türkiye, zamanı gelince, bu denklemin içine büyüklüğüyle, nüfusuyla orantılı bir biçimde konulacaktır, bu aşamada konulmamasının sebebi tekniktir, zira Türkiye’yle katılım müzakereleri başlamamıştır” diyebilirlerdi. Daha zarif, daha akılcı olurdu, herkes meseleyi daha iyi kavramış olurdu; ama Türkiye’nin kaderi hep budur; muhataplarının göstermesi gereken feraset, akıl, her zaman orada olmayabiliyor; ama Avrupa Birliği’nin bunu önümüzdeki dönemde düzeltebileceğini ümit ediyoruz.

Son husus; Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne ne zaman aday olacağı, katılım müzakerelerinin ne zaman başlayabileceği. Bu, çok büyük ölçüde, Türkiye’nin kendisine ait olan bir husustur, Türkiye’nin kendi atacağı adımlara bağlıdır. Yüzde yüz oranında demiyorum; çünkü bu attığımız adımların da, katılım müzakereleri ve adaylık bakımından Avrupa Birliği’nce yeterli görülmesi lazım; yani karşı taraf onlar; ama ben diyorum ki, “Türkiye adaylık ve üyelik bakımından, siyasi, ekonomik ve diğer ölçütleri, sanıldığı kadar çok uzak bir zamanda değil, sanıldığından çok daha yakın bir zamanda yerine getirecektir ve kısa bir gelecekte, -öyle 15-20 yıl sonraya kalacak bir süreçten bahsetmiyorum- Türkiye Avrupa Birliği’ne katılacaktır.

Salondan- Konuyu tam da benim değinmek istediğim bir noktaya getirdiniz. Bu siyasi ölçütler konusunda, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu’nun kabul ettiği ve hükümetimizin de Avrupa Birliği’ne girişte referans olarak sık sık gösterdiği, kamuoyunda “Gürsel Demirok Raporu” diye bilinen bir rapor var. Benim sorum, kendi birimlerimizce bu raporun Avrupa Birliği’ne hazırlık bağlamında ne kadar ciddiye alındığı doğrultusunda olacak; devletin tüm kademelerinde, bu rapor üzerinde bir görüş birliği olduğunu düşünüyor musunuz? Bu, belki siyasi bir soru olabilir; ama bu rapordaki hedefler gerçekleşmeden katılım müzakerelerine başlanabilir mi ya da bu rapordaki hedeflerin gerçekleştirilmesi için yeterli çaba sizce gösteriliyor mu?

O. Faruk LOĞOĞLU- Bu konunun cevabı gayet somut. Bu rapor, İnsan Hakları Üst Kurulu tarafından ve o kuruldan sorumlu Devlet Bakanı Sayın Yücelen tarafından kendi seviyesinde onaylanmış ve hükümetin onayına sunulmuştur ve dolayısıyla bu rapor, hükümetin çarkları içine girmiştir, hükümet orada da kalmamıştır. Tarihini tam olarak hatırlamıyorum; ama yakın bir geçmişte hükümet adına bir açıklama yapılarak, bu rapordaki esasların bir referans belgesi olarak benimsendiği, hükümet adına bir açıklamayla da, resmen dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Tabii buradan kasıt, raporun içindeki

her unsurun birebir ve aynen benimsendiği ve yerine getirileceği anlamında değil; ama raporun genel ruhunun ve içindeki unsurların, hükümet tarafından en azından siyasi kriterler bağlamında atacağı adımlar itibariyle dikkate alınacağı anlamına gelmektedir.

Genel olarak şunu söyleyeyim: Siyasi kriterler bağlamında, kamuoyuna da mal olmuş birçok önemli konu vardır; “Bu yapılabilir mi, bunun yapılması doğru mu olur, yanlış mı olur?” Bu tartışma devam edecektir; ama günü geldiğinde, özellikle ulusal program açıklandığında, Türkiye’nin bu konularda varmak istediği, yapmak istediği noktaları hep birlikte göreceğiz. Benim kanaatim, ulusal program Avrupa Birliği açısından önemlidir; ama aslında bu belge Türk Halkı için daha önemlidir; çünkü bu programda, ulusal programda, belki hükümet programlarından biraz daha ayrı bir zeminde, Türkiye önümüzdeki 3 veya 4 yıl içinde nereye gitmek istediğini, bu belge vasıtasıyla öncelikle kendi kamuoyuna, sonra da Avrupa Birliği’ne ilan etmiş olacaktır, ben iyimserim.

Salondan- Ben, AB uyum sürecinde ve bundan sonraki izlenecek süreçte, açıkçası çok iyimser bir insan değilim ve 37 yıllık sürecin yaklaşık 15 yılını takip etme olanağına sahip oldum. İki kısa sorum olacak, sanıyorum yanıtları da çok kısa olacak. Türkiye için AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi gereken en öncelikli sektörü öğrenmek istiyorum.

İkincisi en öncelikli politikayı merak ediyorum; yani insan hakları mı, yoksa bölgesel politikalar mı? Teşekkür ediyorum.

O. Faruk LOĞOĞLU- Temenni ettiğiniz gibi sorularınızın cevabı keşke kısa olsaydı. Birinci sorunuzun cevabını verebilecek ehliyet ve bilgiye sahip değilim; yani sektörel anlamda hangi sektör en öncelikli alandır. Bu, Devlet Planlama Teşkilatı’nın Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’ne sunduğu ve ekonomik unsurları kapsayan bölümde herhalde yer alıyor. Benim kişisel izlenimim, en fazla güçle karşılaşılacak sektörün tarım sektörü olduğu; ama bu benim kişisel bir kanaatim; Dışişleri Bakanlığı’nın bir mensubu olarak elimdeki verilere göre serdettiğim bir kanaat değil. Siyasi planda ise, burada her halde üç temel kavram önemli; daha fazla demokratikleşme, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ülkemizde, toplumumuzda daha fazla yer etmesini sağlayacak adımlarının atılmasıdır, en temel önceliğimiz bu olmalıdır.

Salondan- Diğer adaylar için hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgeleri'nde de, sınır anlaşmazlıkları konusuna herhangi bir atıf var mı? Bir de, bizim Katılım Ortaklığı Belgemizde, "Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin çabalarını kuvvetle desteklemek" tabirinden biz ne anlamalıyız? Ayrıca, bu dolaylı müzakerelerden çekilme kararı biraz bununla çelişmiyor mu? Uzlaşmaz taraf durumuna mı düşeceğiz acaba?

O. Faruk LOĞOĞLU- Biz her zaman uzlaşan tarafız, Türkiye'nin değişmez vasfı o. Sınır anlaşmazlığı konuları diğer bütün aday ülkeler bakımından geçerlidir, bu temel bir koşul; yani Avrupa Birliği'ne katılan bir ülkenin, katılma durumuna geldiğinde, hiçbir komşusu ve ülkeyle sınır anlaşmazlığı olmaması gerekiyor, bu temel bir ilke; Türkiye'ye özgü bir ilke değil.

Kıbrıs konusunda "Genel Sekreter'in gayretlerine kuvvetle destek vermek" çağrısından ne anlıyoruz? Bizim Türkiye olarak, zaten bu konuda sicilimiz fevkalade güçlüdür. Genel Sekreter'in gayretlerini herkes Türkiye kadar desteklemiş olsaydı, Kıbrıs meselesi çoktan çözülmüş olurdu. Yunanistan yapmadığı için, diğerleri; İngiltere, başkaları kendi anlayışları doğrultusunda bu işe müdahil oldukları içindir ki, bu mesele çözülememiştir.

Aracılı konuşmalardan -siz "çekilme" dediniz, öyle kalsın- çekilme kararına gelince, bu bir öncekiyle çelişmiyor mu? Hayır, şu anlamda çelişmiyor: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Güvenlik Konseyi'nce kendisine verilmiş bir iyi niyet görevi vardır, bu iyi niyet görevi yerinde durmaktadır. Kıbrıs Türk tarafının devamında yarar görmediği ve bizim de bu değerlendirmeye katıldığımız husus ise, aracılı konuşmalarla ilgilidir; yani bu iyi niyet görevinin, şu andaki, bugünkü uygulamasıdır. Bu işe yaramıyor ise, iyi niyet görevi çerçevesinde Genel Sekreter başka bir yöne girer, adanın gerçeklerine uygun başka bir zemin oluşturur, iyi niyet görevi o çerçevede devam edebilir. Dolayısıyla, böyle bir yöne giderse de, zaten Sayın Cumhurbaşkanı Denktaş, o takdirde görüşmelerin devam edebileceğini söylemiştir.

Salondan- Ulusal programın hazırlanmasında belirli çevrelerde hassasiyetler çıktı. Bu hassasiyetlerin hangi noktalarda çıktığını belirtebilir misiniz?

Bir de, son gelişmeleri; İstanbul'da polisin yürüyüşünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Avrupa Birliği ile ilgili tartışmaların yoğunlaştığı dönemde, yasaları koruması gereken, insan haklarını koruması gereken kolluk kuvvetlerinin dün, insan haklarına karşı, getirilmesi düşünülen değişikliklere yönelik yürü-

mesi; bu bağlamda bunları nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu demokratik değişikliklerin yapılabileceği konusunda bunca gelişmeden sonra hâlâ umutluy musunuz?

O. Faruk LOĞOĞLU- Bir toplumun duyarlı olması, çeşitli kesimlerinin duyarlılık göstermesi bence kötü bir şey değil, bir fazilettir. Elbette hepimiz, vatandaş olarak bu ülkenin sükûnet içinde, huzur içinde çatışmasız, ihtilafsız bir noktada olmasını arzu ederiz; ama bu büyük, dinamik bir ülke, sorunları olan bir ülke. Şu konuda bence hiç kimsenin şüphesi olmaması lazım: Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri, karşısındaki sorunlar ne olursa olsun, bunların üstesinden gelmesini bilmiştir, bu kaide bugün için de geçerlidir. Sorunlarımızın ağırlığı, ciddiyeti, zaman zaman toplumsal tezahürleri hepimizi rahatsız edebilir, üzebilir; ama Türkiye'nin ileri gideceği hususunda -kanatimi sorduğunuz için söylüyorum- benim en ufak bir şüphem yoktur, Avrupa Birliği'ne katılma kabiliyetimiz konusunda da en ufak bir şüphem yoktur, yeter ki, toplum olarak hedeflerimizden şaşmayalım. Hedefimiz çağdaşlıktır, Atatürk'ün başlattığı çağdaşlık çizgisinde evrensel nitelik taşıyan ve onlara sahip çıkan Avrupa Birliği'ne katılmaktır. Bu Türkiye'nin tek hedefi değildir tabii; başka hedefleri de var, başka coğrafyalar da var ve buralarda da bizim faaliyetlerimiz ilişkilerimiz giderek artarak, giderek zenginleşerek devam edecektir; Orta Asya coğrafyası var, Kafkasya var, İslam dünyası var, Amerika var, Hindistan, Çin, Japonya, Latin Amerika, Afrika var. Türkiye'nin bölgesel bir güç olduğu konusunda artık herhalde kimsenin bir tereddüdü kalmadı. Şimdi görevimiz, Türkiye'yi global bir aktör haline getirmektir; içimizdeki sorunları aştığımız ölçüde onu da başaracağımızdan ben şahsen en ufak bir kaygı duymuyorum. Belki fazla iyimserim; ama kaygı duymuyorum.

Salondan- İki sorum var; birincisini vatandaş olarak, ikincisini gazeteci olarak soruyorum. Biraz önceki arkadaş da değindi; siz, bilmiyorum orada mıydınız; ama Başbakan Nice'de iken, Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı bir açıklama yaptı ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nin çok önemli kriterlerinin Türkiye tarafından gerçekleştirilmeyeceğinin sinyallerini verdi ve siz, bu Nice Zirvesi'nin sonucunda, Türkiye'nin 2010 projeksiyonuna alınmamasını "özensizlik" olarak nitelendirdiniz. Benim sorum, Genelkurmay'ın öyle bir zamanlamada, öyle bir tarihte yaptığı bu açıklama özensizlik değil miydi? Aynı günlere bakarsak, Türkiye'de yaşananları da önümüze koymak durumundayız; Ankara'da, sokak ortasında, 70 yaşındaki kadınlar polis tarafından

dövüldü; Bu da, Avrupa'nın insan hakları karnesini oluştururken göz önünde bulundurduğu önemli bir husustur, vatandaş olarak sormak istediğim şey bu. Türkiye, acaba bu samimiyeti ve özeni Avrupa Birliği ilişkilerinde gösteriyor mu?

İkincisi sorum da, siz "Avrupa Birliği açısından önemli bir boyutu güvenlik olacak, Avrupa Birliği kendini güvende hissedecek" dediniz. Bugünlerde bu konuda çok önemli gelişmeler yaşanıyor. Avrupa Birliği kendi güvenlik politikasını belirlerken, açıkça Türkiye'yi dışlamaya çalışıyor. Clinton Ankara'ya bir mektup yazarak uyumlu çalışma telkin etti, sonra Sayın Başbakan kendisine bir cevap verdi ve yarın Sayın Dışişleri Bakanı, Brüksel'de Türkiye'nin politikasını ortaya koyacak. Avrupa Birliği'nin karar mekanizmasında olmayan, Avrupa Birliği güvenliğinin karar mekanizmasında olmayan bir Türkiye'yi kabul edecek misiniz? Eğer karar böyle çıkmayacaksa, o mekanizma NATO'da veto edilecek mi?

O. Faruk LOĞOĞLU- Karşımda biraz kızmış bir vatandaş görüyorum. Ayrıca, birinci sorunuzun içindeki bazı tabirlere şahsen katılamayacağımı da belirtmek isterim; ancak şu bir gerçek ki, biraz önceki soruda da bu unsur vardı; Türkiye bugün çok önemli konuları tartışan, bu önemli konularda sürekli karar alması gereken bir toplum haline gelmiştir; bu tartıştığımız konular kolay konular da değildir, "O bakımdan herkesin karşısındakinin düşüncesine, yaklaşımlarına saygılı olması gerekir" diye düşünüyorum. Türkiye'de bugün bütün kurumlar, kişiler, çevreler bu tartışmaya katkılarını getireceklerdir, bunun yadırganacak bir tarafı yoktur. Önemli olan, bu tartışma zenginliği içinde, toplum olarak mümkün olduğu kadar çok; yani toplumun görüşlerine en yakın olan doğru sonuçları belirlemek ve bunları hedef olarak koyup, bu hedeflere doğru koşmaktır; yapılması gereken budur, bence yapılan da budur. O bakımdan, "Şu kurumun açıklaması, bu kurumun açıklaması" gibi ayrımlara gitmek, her birine tek tek tepki göstermek yerine, buna tartışma zenginliği olarak bakmak ve toplumun buna hakkı olduğu, tartışmaların en net biçimde yapılmasının yararlı olduğunu düşünmek, bana göre daha doğru bir yaklaşım olur.

İkinci sorunuz, Avrupa Birliği Türkiye'yi güvenlik konularında içine almazken, Türkiye nasıl daha fazla güvenlik getirebilir? Bu çok karmaşık bir konu, tesadüfen biraz da son zamanlarda şahsen iyice öğrendiğim bir konu. Şimdi, altını çizmek istediğim husus, Avrupa Birliği Türkiye'yi bir oluşumun

dışında bırakmak istemiyor; yani Avrupa Birliği, oluşturulmak istenen güvenlik mimarisinin dışına Türkiye'yi itmek istemiyor. Avrupa Birliği'nin ileri sürdüğü ve sanki bizi dışlıyormuş izlenimini veren husus; diyor ki, "Ben 15 üyeli bir birliğim. Sonunda, Avrupa güvenlik ve savunma politikaları konusunda bir kâğıda imza atılacak ise, o kâğıdın altında ancak üye ülkelerin imzası olabilir, 16. imza olamaz" diyor. Dolayısıyla, bir kararı son olarak alırken, otonomisini muhafaza etmek istiyor, bunun yadırganacak tarafı yok; ama biz de buna mukabil diyoruz ki, "Türkiye güvenlik konusunda duyarlı bir ülkedir. Soğuk savaş dönemi boyunca önemli katkısı olmuştur, bugün de olmaktadır, güvenlik bölünmezdir." Bütün bu argümanları yaptıktan sonra, ayrıca diyoruz ki, "Avrupa Birliği'nin tasavvur edebileceği birçok güvenlik operasyonunun içinde Türkiye'nin menfaatlerinin bulunması kaçınılmazdır; yani hiçbir alan yok ki, Türkiye "beni ilgilendirmiyor" desin. Türkiye, sürekli güvenlik konularını düşünmek durumunda olan bir ülkedir, ulusal güvenlik çıkarlarını hassasiyetle korumak azmindedir ve bunun takipçisi olmak durumundadır.

Şimdi sıkıntı, Avrupa Birliği kendi geliştirmek istediği savunma kimliği içerisinde, Avrupa Birliği üyesi olmayan NATO müttefiklerine, -Türkiye gibi- katılım bakımından belli imkânlar tanımıştır. Biz bu imkânları yeterli görmüyoruz; yani Avrupa Birliği'nin katılım konusunda sağladığı imkânları yeterli görmüyoruz. Diyoruz ki, "Bu gerçek anlamda katılım değil, bu bir noktada danışma, bazı noktalarda da katılım gibi görünmekle birlikte, aslında pek katılım olmayan birtakım imkânlar yaratıyorsunuz, o bakımdan bu beni tatmin etmiyor, benim ulusal güvenlik çıkarlarım, benim buna razı olmama imkân tanımıyor" Avrupa Birliği bunun karşılığında NATO'dan ne istiyor? "NATO'nun planlama imkân ve kabiliyetlerine güvenceli erişim" istiyor. Biz de diyoruz ki, "Bunu alabilmen için, katılım konusunda gereğini yapman lazım". Bu henüz olabilmemiş değil; yarın ve öbür gün Brüksel'de yapılacak olan NATO Bakanlar Konseyi'nde tartışılacak konulardan bir tanesi bu. Buna bir çare bulacaklar mı, bulabilecekler mi, şu anda bilemiyoruz. Nice Zirvesi'nde kabul edilen katılım bakımından Avrupa Birliği'nin Türkiye gibi ülkelere vermeye hazır olduğu imkânları yeterli bulmadığımızı açıkladık.

Sonuçta, katılım ile güvenceli erişim arasında, Türkiye'nin kabul edebileceği bir denge bulunması gereklidir. "Bu denge yarın, öbür gün bulunursa ne âlâ, hepimiz memnun oluruz, bulunamaz ise, herhalde bu arayış devam ede-

cektir” diye düşünüyorum; ama Avrupa Birliği, uzun vadeli güvenlik konuları bakımından Türkiye’siz yapamaz, Türkiye de, güvenlik konularında Avrupa’nın dışında kalmayı istemez.

Salondan- Avrupa Birliği’nin Türkiye ile olan ilişkilerini ben aslında çok istikrarlı görmüyorum. “Neden?” diyeceksiniz. 1963’den beri hâlâ üye olmuyorsak, Yunanistan bizden daha önce ve bizden belki de toplam olarak daha az gelişmiş ekonomik büyüklüğüne rağmen üye olabiliyor. Nedenini hiçbir zaman bilemediğim bir şekilde, Avrupa-Türkiye ilişkileri bazen çok garip bir şekilde eriyor, birden bitiyor; yani Türkiye birden küsüyor, geri çekiliyoruz. Onların söylediği birtakım şeyler var; insan hakları alanında ya da ekonomik alanda ölçütler ileri sürüyor, üstelik önümüze şartlar konuluyor. Biz ülke olarak, politika olarak “Şunu kabul etmeyiz” diyoruz çekiliyoruz, birden kopuyor. Mesela o üyelik müzakerelerine geldiğimiz zaman, birden bire önümüze şu konabilir: “Sözde Ermeni soykırımını kabul ederseniz gidersiniz” derler, her şey biter.

Diyelim ki, bütün şartları yerine getirmişiz, Katılım Ortaklığı Belgesi, Helsinki süreci gibi o süreçleri tamamladık. O, beni biraz korkutuyor, sizi de korkutmuyor mu? Yani her şey birden bire bitebiliyor, nedenini de ben bir türlü çözemiyorum. Demin söylediniz, sözde Kürt sorunu. Birden bire karşımıza bir şey gelebilir tam üyelik müzakerelerinde, o şartları tamamlamışız, insan hakları alanında uluslararası normlara yaklaşmışız, ekonomik gelişmişlik, fert başına düşen milli gelir oldukça iyi düzeyde, 10 bin doları geçmiş diyelim, birden bire böyle bir şey söylerlerse ne yapacağız?

O. Faruk LOĞOĞLU- “Kendinize güvenin” derim. Türkiye’nin kendisine güvenmesi için çok; ama çok sebebi var. O bakımdan, Türkiye’nin karşısına şu tarihte şu sorun konur, bu tarihte öbürü konur, konabilir. Konduğu takdirde Türkiye bunun üstesinden gelecek güce ve iradeye, bence her zaman sahip olacaktır.

Bunu her zaman tekrarlıyorum, belki biraz hamaset de kokuyor olabilir; ama tavsiye ediyorum, kuvvetle tavsiye ediyorum, önce kendinize güvenin. Ben kendime güveniyorum, ben Türkiye’ye güveniyorum.

Fusun ÇİÇEKOĞLU ORALALP- Sayın Müsteşarım, izniniz olursa ben de iki soru sormak istiyorum: Şimdiye kadar gelen sorulardan hep adaylık sürecinin ne zaman biteceğine ve ne zaman üye olacağımıza ilişkin sorular gel-

di; ama bunun devamında ne olacağına ilişkin kamuoyunda fazla bir merak yok gibi görünüyor.

Birinci sorum, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme konusundaki kararlılığının nedeni olarak Avrupa Birliği'ni Batılılaşma ve modernleşme hedefinin bir aktörü kabul etme yaklaşımı son derece kapsamlı bir açıklama; ama bunun dışında Türkiye'ye Avrupa Birliği'nin getirecekleri somut olarak neler olabilir?

İkinci sorum; adaylık sürecine mahsus yardımlardan bahsettiniz. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Programlama başlığı altında, 2000 yılından itibaren Türkiye'ye ayrılacak yıllık tahsisat irdelenmektedir. Bu tahsisat, MEDA II yardımlarından %15'lik bir pay ile iki "Avrupa stratejisi/katılım öncesi stratejisi" tüzüğü çerçevesinde öngörülen fonları kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Nisan 2000'de kabul edilen birinci tüzük, AT-Türkiye Gümrük Birliği'ni derinleştirecek önlemlerin uygulanması için 3 yıl boyunca yılda 5 milyon Euro'yu öngörmektedir. Onay sürecinde olan ikinci tüzük, Türkiye'de ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik edecek tedbirlerin alınmasına yönelik olup, 3 yıl boyunca yılda 45 milyon Euro sağlayacaktır. Bu fonların hepsi katılım öncesine yöneliktir. Bu başlık altında ayrı bir paragrafta, Türkiye'nin Uluslararası Mali Kuruluşlarla işbirliğinin Katılım Ortaklığı ile ivme kazanacağı da vurgulanmaktadır.

Şimdi söyle bir durum gözlemleniyor sanıyorum: Aday ülkeler için; Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için adaylık sürecinde hazırlık açısından çok kapsamlı ve değişik PHARE, ISPA, SAPARD gibi birtakım fonlar öngörülüyor. Bunlar hem altyapısal olarak, hem de üstyapısal olarak son derece kapsamlı yardımları öngörüyor. Aday ülke olmanın ağır yükümlülüklerini üstlenen Türkiye'nin ise aday olma konumunun dışındaki Akdeniz ülkelerinin de yararlandığı MEDA II Fonundan yararlanması ve çok da önemli sayılmayacak diğer iki fonu kullanması öngörülüyor. Bu durum, Türkiye ile diğer aday ülkeler arasında kanaatimce Türkiye aleyhine haksız rekabete yol açan bir durum. Bu konudaki görüşlerinden yararlanabilir miyiz?

O. Faruk LOĞOĞLU- Birinci sorunuz; AB üyeliği Türkiye'ye ne getirecektir? Zaten bu konuda kamuoyunda birtakım izlenimler var. Bu adaylık sürecinde herhalde en önemli faaliyetlerden biri Avrupa Birliği'nin ne olduğu, ne getireceği, ne götüreceğinin Türk kamuoyuna bütün kesimleriyle daha

iyi anlatılması gerekecektir, bunun da farkındayız. Bunun için çeşitli projeler de var, bunlar peyderpey hayata geçirilecek; ama sonunda ne getirecektir? Nasıl ki güvenlik, refah, istikrar, önderlik, felsefi ve moral planda bizim katkılarımız olacak ise, yine aynı kategorilerde Türkiye'nin çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda, Türkiye'nin gücünü artıracak, bu hedefe daha doğru, daha hızlı bir biçimde ulaşmasını sağlayacak genel bir etkisi olacaktır.

Ben, Avrupa Birliği'nin mali katkılarının çok önemli olacağına inanmıyorum; çünkü kendi ekonomik boyutlarımız "mali katkıları anlamsız kılacak" demiyorum; ama onlara büyük ölçüde dayanmamız gerekeceğini sanmıyorum. Ekonomik ve mali getiriler daha çok yatırım, daha fazla Avrupa Birliği yatırımı planında ve özellikle Türk özel sektörünün rekabetinin artırılması bakımından bunun faydalı sonuçlarını göreceğiz.

Tabii, tarım alanında olsun, çevre konularında olsun, balıkçılık alanında olsun, Avrupa Birliği standartlarına yakınlaşmak, "bu sektörlerimizi daha zinde kılacaktır" diye düşünüyorum.

İkinci sorunuzu ise, gereken ehliyete şu anda sahip olmadığım için, anlamlı bir cevap veremeyeceğim. Onun için, onun cevabını sonra vermek vadiyle bu büyük sabır ve dikkatiniz için teşekkür ediyorum. Bunu bana değil, konuştuğumuz konuların Türkiye için, ülkemiz için taşıdığı öneme verilen dikkatin bir göstergesi olarak algılıyorum ve hepinize teşekkür ediyorum ve saygılar sunuyorum.

Fusun ÇİÇEKOĞLU ORALALP- Biz, Mülkiye Topluluğu adına Sayın Müsteşara çok teşekkür ediyoruz. Eminim ki, size bu konuda soru yöneltmek isteyen daha birçok kişi var ama sizi çok yorduğumuzun da farkındayız. Sorulamamış soruları, bir dahaki ziyaretinizde sorulmak üzere saklı tutuyoruz. Sağ olun efendim, çok teşekkürler.